

POSTAVY A SVĚTY

v klasických dílech moderní prózy

Jaroslav Kříž

Páteří klasického díla moderní prózy je jistě příběh. Ten se však odehrává v nějakém světě a v jeho středu je nezbytně alespoň jedna postava. Aby byl příběh pravděpodobný a vůbec možný, musí být mezi postavou a jejím světem jistá minimální sourodost. Obsažnost a dramatičnost díla však plyne z nějakého závažného sporu se světem či jeho částí, který postava řeší právě svým příběhem. Postava tak často vyznačuje vážný lidský problém, jenž se světem souvisí a také vystupuje na jeho pozadí.

Román či novelu lze číst mnoha různými způsoby. Je možno přijmout iluzi smyšleného světa, kterou se autor snaží utkat ze svých slov, a prostě s postavami prožívat jejich osudy. Nebo lze upřít pozornost na prostředky, jimiž autor dociluje svých záměrů, všímat si struktury, kompozice a stylu díla. Je také možno postavy a jejich světy pojmout jako magické zrcadlo, v němž se vyjevují hlubší oblasti našeho nitra – ony krajiny, v kterých se naše krajní soukromí stýká s obecnými otázkami, jež nám klade naše lidská existence. Dal jsem v těchto esejích přednost takovému stylu čtení. Jsem přitom přesvědčen, že se nijak nevyklučuje, ale naopak doplňuje s jinými možnými způsoby.

Obsah

I. Postavy	str.
1. Ikaros sežehlý krásou (Aschenbach: Thomas Mann, Smrt v Benátkách)	4
2. Soucit a vcítění (Scobie: Graham Greene, Jádro věci)	7
3. Láska a boj (Klarisa: Robert Musil, Muž bez vlastností)	12
4. Vratká ušlechtilost (Swann: Marcel Proust, Hledání ztraceného času)	15
5. Inferno v srdci (Nastasja Filipovna a Aglaja: Fjodor Dostojevskij, Idiot)	19
6. Ruby křivd (Herzog: Saul Bellow, Herzog)	23
7. Bezděčnost dobra (Caldwell: John Updike, Kentaur)	29
8. Rovnost a hodnota (Sebastian kontra Adler: Franz Werfel, Sjezd Abiturientů)	34
9. Iluze a realita (Gatsby: Francis Scott Fitzgerald, Velký Gatsby)	39
10. Etika citů (Meursault: Albert Camus, Cizinec)	45
11. Zlo a zavržení (Tietjensovi: Ford Madox Ford, Konec přehlídek)	51
12. Nárok a náruč (Ramsayovi: Virginia Woolfová, K majáku)	57
II. Světy	
1. Svět jako sanatorium (Thomas Mann, Kouzelný vrch)	64
2. Svět jako knihovna (Umberto Eco, Jméno růže)	69
3. Svět Zámku (Franz Kafka, Zámek)	75
4. Svět v zatmění (Elias Canetti, Zaslpení)	81
5. Kouzla a hrůzy banality (Vladimir Nabokov, Smích ve tmě)	85
6. Tříšť zrcadel (Italo Calvino, Jedné zimní noci cestující)	91
7. Svět jako skládanka či hračka (Georges Perec, Život návod k použití)	96
8. Svět jako mnohohlasá fuga (Aldous Huxley, Kontrapunkt)	101
9. Syrty našeho ducha (Julien Gracq, Pobřeží Syrt)	106
10. Svět v odcizení mezi snem a mýtem (Salman Rushdie, Satanské verše)	111
11. Duch a tělesnost (Stefan Zweig, Zmatení citů)	116
12. Zrození hudby z tragédie ducha (Thomas Mann, Doktor Faustus)	123